

7 » Merkurova kašna

K nebeskému ochránci sv. Michalovi se volně váže i symbolika poslední ze souboru barokních fontán, Merkurovy kašny z roku 1727. Božský posel Merkur (řecký Hermés) měl v antické tradici podobnou úlohu jako vítězný starozákonní archanděl Michael – stejně jako on byl průvodcem duší zemřelých a hlasatelem boží vůle. V podání sochaře Filipa Sattlera je k tomu tradičně vybaven odznakem v podobě zlatené hlasatelské berly (římským caduceem). Sama pískovcová socha je z hlediska výtvarné hodnoty vůbec nejzdařilejším dílem celého souboru, který olomoucké kašny provází. Kamenickou část fontány tentokrát provedl Václav Render společně se stavitelem a zednickým mistrem Janem Jakubem Kniebandlem. Filip Sattler měl jako Renderův častý spolupracovník podíl i na málo známé Delfínově kašně (asi 1724–1725), která stávala při městské bráně v nedaleké Slovenské ulici. Z kašny zůstal do dnešní doby zachován pouze fragment nástěnného bazénu.

6 » Caesarova kašna

Neméně šťastnou ruku při výběru sochaře měl Václav Render u zakázky na kašnu Caesarovu, předurčenou k tomu, aby se stala ideovým vrcholem celého souboru. Tentokrát přizval ke spolupráci talentovaného mladíka Jana Jiřího Schaubergera, jemuž náročná sousoší otevřelo cestu k přijetí do olomouckého cechu sochařů. Pro zpodobnění Caesara zvolil Schauberger obtížnou formu jezdeckého pomníku, jehož charakteristická silueta přesvědčivě ovládla prostranství před jihovýchodním nárožím olomoucké radnice. Postava Caesara pohlíží z hřbetu koně se sebevědomým gestem k Michalskému kopci, na němž se v době vzniku díla stále ještě tyčila „Pohanská“ či Juliova věž (Turris Iulia) – pozůstatek starobylého dvorce, o kterém se věřilo, že býval svého času císařovým příbytkem. Kompozici kašny doplňují doprovodné postavy říčních bohů Morava a Danubia se zemskými znaky Moravy a Dolních Rakous a figura sedícího psa jako symbol věrnosti Olomouce císaři. Monumentální dílo tvůrci dohotovili na svátek patrona „Juliova vrchu“ sv. Michala 29. září 1725.

8 » Ariónova kašna

Korunou veřejné výzdoby města se v pokročilém 18. století měla stát až kašna Ariónova, pro kterou bylo vybráno prestižní místo před jihozápadním nárožím radnice. Podobně jako u starších fontán chtěli Olomoučané i zde čerpat z antické pověsti, tentokrát o věhlasném řeckém pěvci, který v Itálii zbohatl díky zpěvu a hře na kitharu. Když se potom lodí vracel do rodného Korintu, spikla se proti němu posádka chtivá jeho bohatství a násilím ho donutila opustit na širém moři palubu. Tonoucího pěvce nečekaně zachránil delfín, přivábený slavnostní písní, kterou Arión zazpíval před skokem do vln. Uměnímilovného zachránce delfína povznesli bohové za odměnu na nebesa. Ariónova postava byla v další literární i výtvarné tradici chápána jako živoucí příklad napravené křivdy a záchranu před zkázou. Tak ji viděli i olomoučtí měšťané, kteří zvlášt

těžce nesli ponížení svého města po třicetileté válce – ztrátu statutu hlavního města Moravy a jeho pozdější proměnu v pohraniční pevnost. Prvotní návrhy Ariónovy kašny, které vypracoval roku 1751 Jan Antonín Richter, se z finančních důvodů už nepodařilo uskutečnit. Na původní záměr dávných předchůdců si ale vzpomněla olomoucká městská rada po roce 1989. Požadavek na vytvoření nové kašny s námětem Ariónova příběhu se nakonec stal součástí velkorysého stavebního programu rekonstrukce Horního náměstí v letech 1995–2002. Zakázky se ujali olomoucký rodák sochař Ivan Theimer a toskánská architektka Angela Chiantelliová. Východiskem jejich společného díla zůstala původní pověst, ale podobně jako kdysi barokní mistři vyložili i oni starý příběh tak, aby jím oslovili současníky a zároveň vyjádřili vlastní

vztah k odkazu historického města a k vazbám, které je spojují se středomořským světem antické tradice. Oválný bazén jejich kašny nese tři bronzové skupiny: osový obelisk na krunyři monumentální želvy a excentricky umístěná sousoší stojícího Arióna s delfínem a muzicírujících dětí. Plastiky jsou pokryty drobnopisným reliéfním dekorem – pro Theimerovu tvorbu typickým „tetováním“, jehož úlohou je oslavit Moravu, město Olomouc a jeho obyvatele, zasloužilé zvláště v muzických oborech.

9 » Pramen života

V podzemí kaple sv. Jana Sarkandra, bývalé městské věznici z počátku 15. století, kde byl roku 1620 tento světec umučen, vyvěrá pramen čisté vody. Pramen je vyveden na nádvoří mezi kaplí a neobarokním palácem Sarkandrinem. Ústí do kašny „Pramen života sv. Jana Sarkandra“. Její autor, Otmar Oliva, ztvárněním díla vyjádřil nesmiřitelný protiklad dobra a zla. Kristovy rány, jako symboly triumfujícího dobra, jsou omývány proudící Sarkandrovou „živou vodou“, která člověka symbolicky očisťuje jak na duchu, tak na těle.

Text: © Marek Perůtka, 2004
Foto: Michal Dvořák, Petra Stejskalová,
archiv Magistrátu města Olomouce
Grafický design, DTP, tisk: STUDIO TRINITY, s. r. o. © 2009
Vydalo: Statutární město Olomouc, 2009

Od samých počátků provází město Olomouc vztah k vodnímu živlu, vztah k řece a pramenům, vyvolaný nejen potřebami praktického života, ale též úctou k tajemstvím přírody a mýtům dávné minulosti. První zdejší slovanská osada mohla v 6. století vzniknout díky příhodnému brodu přes řeku Moravu. Nejspíš ještě hlouběji v předkřesťanském období hrál podobně významnou roli i jiný vodní prvek, pramen na kdysi kamenitém úbočí Michalského vrchu. Zřídlo vyvěrající z pukliny ve skále bylo střediskem předpokládaného pohanského kultu. Humanistický mýtus o římském založení Olomouce Gaiem Iuliem Caesarem inspirovaná dávnou tradicí viděl potom v Michalském vršku dějiště tohoto činu. Nazýval jej „Horou Juliovou“ a z latinského pojmenování „Iulii Mons – Iulimons – Iuliomontium“ odvozoval i samotný název města „Olomuntium“.

Na prahu novověku se pověst dočkala prvního známého výtvarného vyjádření. Od čtyřicátých let 16. století jím byla dnes neexistující renesanční Caesarova kašna mezi radnicí a ústím Ostružnické ulice na Horní náměstí. Později císařův zakladatelský akt ztvárnila obrazová univerzitní teze Jana Lysovského, kterou vytvořil roku 1640 Johann Wilhelm Baur. Jeho vyobrazení římského císaře před olomouckými branami již bezprostředně předcházelo baroknímu souboru kamenných kašen s figurální výzdobou, čerpající tematicky z antické mytologie. Na přelomu 17. a 18. století bylo úpatí Michalského kopce postupně volně obklopeno šestici fontán s postavami Neptuna, Herkula, Tritonů, Caesara, Merkura a Jupitera.

Působivé umístění kašen na spojnicích ulic a náměstí připomíná divadelní kulísovitě řešené jejich velkých barokních vzorů – římských fontán Gianlorenza Berniniho. Soubor olomouckých kašen je podobně jedinečný nejen díky svému alegorickému programu, ale i tím, že vznikl v krátkém časovém úseku pouhých dvou sochařských generací. Společně se dvěma monumentálními sloupy – Trojičním a morovým – patří k nejvýznamnějším památkám moravského barokního sochařství. Od poloviny 18. století tak jsou průhledy všech hlavních ulic olomouckého centra završeny podle vzoru perspektivní scénografie barokního divadla výraznou sochařskou dominantou – kašnou nebo církevním památkem.

1 » Neptunova kašna

Jako první z kašen příznačně vznikla na Dolním náměstí roku 1683 fontána samotného boha vod Neptuna obklopeného čtveřicí mořských koní, společné dílo kameníka Václava Schüllera a sochaře Michaela Mandíka. Autorská účast nejstaršího z mistrů olomouckého baroka naznačuje i možnou tematickou souvislost s dřívějšími počiny olomouckého biskupa Karla z Lichtensteina-Castelcorna v Kroměříži. Kniže zde Mandík již dříve zaměstnal při realizaci sochařské výzdoby tamější Květné zahrady. V její koncepci se také poprvé objevily časné monumentální ohlasy Baurovy vize Moravy jako plodné země symbolicky protkané životadárními vodními toky.

2 » Herkulova kašna

V roce 1687 následovala jako další v pořadí Herkulova kašna na Horním náměstí. Bájný hrdina se šachovanou olomouckou orlicí v levici zde byl symbolicky představen jako ochránce města, kterak mohutným kyjem odráží nepřátelské útoky Hydry u svých nohou. Skulpturu a nádrž kašny opět vytvořili Michael Mandík s Václavem Schüllerem. Na dnešní místo před severním průčelím radnice dílo později přestěhoval Václav Render, když potřeboval roku 1716 uvolnit staveniště plánovanému sloupu Nejsvětější Trojice.

3 » Jupiterova kašna

Činorodý kamenický mistr, sochař a „císařský privilegovaný architekt“ Václav Render se pak na dalších čtyřech kašnách sám podílel. Hned u následující Floriánovy na Dolním náměstí se výjimečně uplatnil jako figuralista a dodal pro ni nejen jednoduchou kamennou nádrž a reliéfně zdobený podstavec, ale i vlastní sochu ochránce před požáry a povodněmi. Kašna, dohotovená roku 1707, ovšem nevydržela v původní podobě ani dvacet let. Jediného křesťanského světce – přestože byl Římanem jako Caesar – nahradila v roce 1735 socha vládce antických božstev Jupitera, dílo olomouckého sochaře Filipa Sattlera. Původní Renderova socha byla tehdy přenesena do dvora městského statku ve Skrbeni, kde se dodnes zachovala ve výjimečně dobrém stavu.

4 » Saturnova kašna

Těžko jednoznačně rozhodnout, jaké okolnosti přesně vedly k neobvyklé a brzké záměně vrcholové sochy původně Floriánovy kašny za Jupitera. Mohlo k ní dojít i z ryze prestižních důvodů, když zrovna v té době připravovali premonstráti v klášteře Hradisko neméně ambiciózní projekt výstavby Saturnovy kašny pro nádvoří své čerstvě dostavěné prelatury. Snad z obavy před tím, aby městský panteon nebyl symbolicky ovládnán božstvem z Hradiska, z hlediska hierarchie druhým nejvyšším, sáhli měšťané pohotově po zobrazení samotného vládce bohů – hromovládného Jupitera. Úprava hotové kašny byla navíc rychlejším řešením než výstavba nové, ostatně premonstráti své dílo dokončili zřejmě až kolem roku 1740. Ústřední sochu Saturna v roli boha času Chrona s kosou v levici doplňovali dva starozákonní hrdinové Samson a Gedeon jako málo obvyklé alegorie Dne a Noci (to podle toho, ve které denní době vykonali své hrdinné skutky). Autorem kašny byl další z protagonistů moravského baroka Josef Antonín Winterhalder, ale jeho dílo bohužel nepřečkalo josefínské zrušení kláštera a zaniklo brzy po osudovém roce 1784.

5 » Kašna Tritonů

Další Renderovu městskou kašnu postihl podobný osud, jaký on sám připravil výtvaru svých předchůdců v případě kašny Herkulovy. Jeho fontána Tritonů na komorním prostanství při rozcestí ulic Denisovy, Ztracené, Ostružnické a Pekařské z roku 1709 byla ovšem přemístěna na náměstí Republiky z mnohem prozaičtějších důvodů až v roce 1890, když musela ustoupit narůstajícímu dopravnímu ruchu. Autorem figurální složky kašny byl neznámý sochař, který vytvořil prozatím nejširěji rozvinutou kompozici s dvojicí vodnářů a delfínů nesoucích společně obří kamennou mušli. Z ní vystupuje křehká postava chlapce s párem vodních psů upoutaným na řetězech. Tématem i původním umístěním kašna bezprostředně odkazovala ke známé Berniniho Fontáně Tritonů na římské Piazza Barberini. Nebylo to koneckonců poprvé ani naposled, kdy Olomoučané následovali zářný vzor předního představitele radikálního římského baroka.

Horní náměstí – radnice
Otevírací doba: denně: 9 – 19 h
infocentrum@olomouc.eu
Tel.: +420 585 513 385, +420 585 513 392, Fax: +420 585 220 843
http://tourism.olomouc.eu

IC Olomouc Vám nabízí tyto služby:

- Turistické informace a ubytování
 - turistické informace o Olomouci a jejím okolí
 - vyhledávání dopravních spojů
 - průvodcovské služby
 - výstup na radniční věž denně v 11.00 a 15.00
 - objednávky prohlídky radnice s výstupem na věž
- Kulturní, společenské a sportovní informace
 - předprodej vstupenek na kulturní akce konané v Olomouci
- Prodej suvenýrů a map
- Informace o činnosti Magistrátu města Olomouce a dalších institucí na území města
- EUROPE DIRECT – evropské informační centrum

„Karta, se kterou ušetříte“

Turistická slevová karta s platností 48 hod. nebo 5 dní nabízí v Olomouci na Střední Moravě a v Jeseníkách:

VSTUPY ZDARMA: hrady, zámky, muzea, zoo, MHD Olomouc, minigolf, adrenalinové atrakce aj.

SLEVVY: aquaparky, lázeňské procedury, jeskyně, restaurace, ubytování aj.

Kartu lze zakoupit v informačních centrech a u dalších provizorních prodejců.

Více informací na: www.olomoucregioncard.cz